

**IMPLEMENTATION OF ARTE PLUS INTER-
AND TRANSDISCIPLINARITY PROJECTS
IMPLEMENTAREA PROIECTELOR CU DESCHIDERI SPRE INTER-
ȘI TRANSDISCIPLINARITATE ARTE PLUS**

**Marina MORARI, PhD, Associate Professor,
Alec Russo Balti State University**

***Abstract.** Project-based learning can involve building knowledge through inter- and transdisciplinarity. Learning through the arts is conditioned by the integrative functions of the arts in knowledge and enhances the experience of meaning. In this article, the points of connection between the work of art and the subjects of studies in the subjects of other curricular areas are identified; the ways of integrating the arts into the learning process are delimited; the concepts "integration of the arts", "learning through Arte Plus projects" are defined.*

***Key words:** learning through the arts, learning based on interdisciplinary with the arts, integrative functions of the arts, integration of the arts, knowledge through art as an inner experience, ways of integrating the arts into the learning process, Arte Plus project.*

Abordarea interdisciplinară a educației muzicale și educației artistico-plastice aliniază tendințele firești ale elevilor de a da sens experienței lor și de a integra ceea ce știu într-un model de acțiune sau „imagine de ansamblu” a lumii. Influența puternică a muzicii și artelor plastice asupra vieții este văzută mai holistic atunci, când elevii pot descoperi coerența artelor cu alte aspecte ale experienței lor școlare. Dobândirea de cunoștințe și abilități neconectate cu viața nu are sens. Integrarea cunoștințelor devine aspect important al educației, care nu ar trebui lăsat pur și simplu în seama elevilor sau la voia întâmplării. Toate pornesc de la premisa că învățarea școlară ar trebui să fie utilă pentru a face față provocărilor din lumea reală, problemelor complexe. Școala este o instituție care ar trebui să-i ajute pe elevi să devină ființe umane informate și creative, care gândesc autonom și acționează responsabil.

În opinia cercetătorilor de la Universitatea Harvard, studiile interdisciplinare oferă capacitatea de a integra cunoștințe și moduri de gândire extrase din două sau mai multe discipline pentru a produce un progres cognitiv. De exemplu, explicarea unui fenomen, rezolvarea unei probleme, crearea unui produs sau ridicarea unei noi întrebări/probleme în moduri care ar fi fost puțin probabile prin mijloace disciplinare unice. Elevii competenți la nivel global înțeleg pământul ca un sistem: înțeleg bine contextele locale, sunt familiarizați cu problemele stringente care definesc vremurile noastre. Subiectele educației globale pot deveni teme cross-curriculare în procesul de învățământ. Prin urmare, înțelegerea lumii ca atare necesită abordări atât disciplinare, cât și interdisciplinare.

Învățarea bazată pe interdisciplinaritate cu artele îmbunătățește experiența de a crea sens. Rezultatele instruirii bazate pe arte au dovedit creșterea flexibilității și abilităților de gândire la nivel superior [11]. Artele sunt unice în educație, deoarece susțin o anumită zonă analitică de cunoaștere [10] și pot fi aplicate și ca procese de investigare senzitivă, intuitiv-intelectuală [4]. Învățarea artelor este o pedagogie conectată cu reflexivitate și praxis și de-a lungul procesului, și în rezultatele acestuia.

Adevărate punți de legătură dintre creația de artă (muzicală, artistico-plastică etc.) cu orice temă de studii la disciplinele altor arii curriculare pot fi construite prin intermediul valorilor specifice operei de artă: imaginea artistică, expresivitatea limbajului, forma, genul, curentul artistic etc. [8, pp. 262-278]. Astfel, poate fi împlinit nu numai rostul estetic, ci mai cu seamă cel extraestetic al educației prin arte (muzică, artele plastice, teatru, coregrafie). Anume aceste punți de legătură dintre opera de artă cu alte domenii de cunoaștere pot fi atinse competențele cheie. Cert este, că traseul didactic interdisciplinar poate fi proiectat și implementat exclusiv în temeiul unui parteneriat dintre cadrele didactice diferitor arii curriculare.

Aceste experiențe solicită implicare, deschidere, creativitate și un schimb activ de experiență.

Învățarea prin arte creează medii puternice de exprimare și trăire emoțională profundă, care necesită niveluri penetrante de gândire, percepție și implicare – elemente esențiale într-o educație și o viață completă [7, p. 135-163]. Procesul de învățare trebuie să exercite funcția de „restaurator de reactivare senzorială prin expresia artei și muzicii” [12] – o chestiune de sustenabilitate pentru întreaga umanitate. Or, anume implicarea complexă a resurselor individului construiesc calitatea unei „relații facilitante”, după concepția profesorului C. Cucoș [3].

Prin urmare, influența puternică a muzicii și artelor plastice asupra vieții este văzută mai holistic atunci, când elevii pot descoperi coerența artelor cu alte aspecte ale experienței lor școlare. Dobândirea de cunoștințe și abilități neconectate cu viața nu are sens. Integrarea cunoștințelor devine aspect important al educației, care nu ar trebui lăsat pur și simplu în seama elevilor sau la voia întâmplării. Toate pornesc de la premisa, că învățarea școlară ar trebui să fie utilă pentru a face față provocărilor din lumea reală, problemelor complexe. Școala este o instituție care ar trebui să-i ajute pe elevi să devină ființe umane informate și creative, care gândesc autonom și acționează responsabil.

În opinia cercetătorilor de la Universitatea Harvard [2, p. 16], studiile interdisciplinare oferă capacitatea de a integra cunoștințe și moduri de gândire extrase din două sau mai multe discipline pentru a produce un progres cognitiv. De exemplu,

explicarea unui fenomen, rezolvarea unei probleme, crearea unui produs sau ridicarea unei noi întrebări/ probleme în moduri care ar fi fost puțin probabile prin mijloace disciplinare unice. Elevii competenți la nivel global înțeleg pământul ca un sistem: înțeleg bine contextele locale, sunt familiarizați cu problemele stringente care definesc vremurile noastre. Subiectele educației globale pot deveni teme cross-curriculare în procesul de învățământ [1, p. 14-21]. Prin urmare, înțelegerea lumii ca atare necesită abordări atât disciplinare cât și interdisciplinare.

Procesul de învățare la disciplinele ariei curriculare Arte este condiționat de următoarele *funcții integratoare ale artelor cu alte domenii de cunoaștere* [9, p. 14]:

- Funcția integratoare în dialogurile și tradițiile culturale;
- Funcția integratoare în participarea totală a individului;
- Funcția integratoare prin cunoașterea artistică;
- Funcția integratoare prin inserție socială cu păstrarea individualității;
- Funcția integratoare a experiențelor reflexive interioare;
- Funcția integratoare prin dimensiunea spirituală a învățării;
- Funcția integratoare prin abordarea diferențiată a învățării.

Există diverse definiții ale integrării artelor. Toate au un fir comun de a combina în mod egal artele cu diverse discipline în scopul realizării obiectivelor de învățare aliniate în mod natural și partajate. Definiția și figura următoare, după Susan Riley, surprinde calitățile care fac ca integrarea artelor să fie unică.

În rezultatul unui proiect de cercetare științifică cu tema „Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale” (20.80009.0807.27 A, director – Ludmila Franțuzan), a fost definită „integrarea artelor” ca practică de predare interdisciplinară prin care conținutul non-artistic și artistic este predat și evaluat în mod echitabil pentru a aprofunda înțelegerea de către copiii/ elevi a ambelor [9, p. 25].

Integrarea artelor este o practică de predare interdisciplinară prin care conținutul non-artistic și artistic este predat și evaluat în mod echitabil pentru a aprofunda înțelegerea de către copiii/ elevi a ambelor. Este important de reținut că integrarea artelor nu poate înlocui educația artistică și nici profesorii disciplinelor ariei curriculare Arte. Activitatea de integrare a artelor în procesul de învățământ onorează toate disciplinele în mod egal, îmbunătățind reciproc toate domeniile de cunoaștere pentru a face studiul combinat al fiecăreia mai bun.

Există adesea confuzie cu privire la cum arată integrarea artelor în acțiune. Avansăm perspectiva integrării artelor atât între disciplinele ariei curriculare **Art**, cât și cu disciplinele non-arte. Există multe moduri în care artele pot fi folosite într-o sală de clasă. Nu există nicio judecată privind faptul că o abordare este mai bună decât alta, ele dau rezultate diferite, iar mutarea practicii profesorului în direcția săgeților de pe figură oferă o piatră de temelie către rezultate îmbunătățite.

Profesorii de arte și non-arte folosesc adesea exemple din alte materii pentru a oferi context pentru ceea ce predau. Integrarea artelor, pe de altă parte, este uniunea unei pedagogii puternice atât a curriculumului artistic, cât și a celui non-arte. Recomandăm ca echipele școlare să discute terminologia pentru a identifica practicile utilizate în prezent în sălile de clasă, pentru a dezvolta un vocabular comun și pentru a explora oportunitățile de a lucra împreună pentru a proiecta experiențe solide de integrare a artelor.

Integrarea artelor în procesul de învățare prin proiecte STEAM nu se realizează pentru efecte exterioare, ci, mai cu seamă, pentru a transforma *cunoașterea prin artă într-o experiență interioară*, deoarece: cunoașterea și descoperirea reprezintă etapele succesive ale înțelegerii; interiorul uman pune întrebări, caută explicații, relaționează, se identifică (mereu se construiește, se modelează, se edifică); manifestă cuprinderea senzorial-afectivă și meditația sufletească/ reflexiunea; construiește judecata din partea intelectului în raport cu scara propriilor valori spirituale.

Delimităm următoarele *moduri de integrare a artelor în procesul de învățare*:

1 – integrare la nivel de curricula la disciplinele ariei Arte, prin explorarea artelor, abilităților artistice, studiul aprofundat, înțelegerea artelor, stăpânirea unei culturi artistice ca parte a culturii spirituale.

2 – integrarea artelor prin interdisciplinaritate, prin abordarea conexiunilor dintre arte și discipline non-arte în mod echitabil, pentru aprofundarea înțelegerii ambelor discipline.

3 – integrarea artelor în Curriculum la disciplinele non-Arte.

Este notabil, că integrarea artelor cu alte domenii de cunoaștere este important de valorificat legătura dintre spiritualitate și muzică, care poate fi văzută în trei moduri distincte [6, p. 181]:

(1) în primul rând, pentru a oferi elevilor o experiență muzicală pe care altfel nu ar întâlni-o, într-o atmosferă în care nu li se cere neapărat să facă ceva cu ea sau despre ea;

(2) în al doilea rând, s-ar putea spune că o componentă necesară reflexivității interioare este o identitate de sine pozitivă, bazată pe o recunoaștere a valorii de sine;

(3) în al treilea rând, în procesul de învățare a unor opere de artă se oferă timp și spațiu pentru reflecție și pentru a spori identitatea de sine și valoarea de sine. Poziționarea critică în procesele cunoașterii și învățării școlare, procesele și acțiunile reflexive fac elevii să asculte, să împărtășească, să valorifice ce spun alții, să aibă curajul asumării unor noi moduri de a căuta semnificații.

Pentru a construi interdisciplinaritatea între arte, între arte și disciplinele altor arii curriculare, este important să cunoaștem *elementele comune specifice disciplinelor cuprinse în aria curriculară Arte* sunt: Modelul de cunoaștere artistică; Valorile operei de artă (imagine, limbaj, formă, gen etc.); Platforma comună pentru toate artele (forma de exprimare artistică, specificul imaginii artistice); Educația prin arte (muzică, artele plastice) care, odată cu formarea competențelor-cheie/ transversale/ transdisciplinare, urmărește devenirea spirituală a personalității; Abordarea integrată a domeniilor supuse învățării – receptare, reprezentare/ interpretare, creare; Axele în descoperirea operei de artă prin percepție, intuiție, experiență; Nivelurile de cunoaștere: existențial, expresiv, acțional; Aceleași metode de predare-învățare; Aceleași standarde de măsurare a eficienței învățării; Aceleași finalități educaționale etc. [8, p. 269].

Concepția învățării prin *proiecte Arte Plus* presupune construirea cunoașterii de sine și a lumii prin arte, pornind de la valorile artelor cu deschideri către alte domenii de cunoaștere. Implementarea unor astfel de proiecte poate fi realizată în context didactic și extradidactic, adică înafara lecțiilor. La inițial, este necesară stabilirea unei probleme/ teme relevante pentru alegerea căilor de instruire. Se recomandă construirea parteneriatelor didactice cu alți profesori printr-o strategie de planificare colaborativă, pentru a facilita cercetarea și identificarea unor sarcini didactice autentice. Dintre toate

teoriile de învățare, una din cele mai eficiente este învățarea experiențială, constă dintr-o secvență formată din 4 etape care se repetă ciclic: (1) Experiența concretă; (2) Observarea reflectorizantă; (3) Plasarea învățării într-o etapă practică; (4) Elaborarea ipotezelor și experimentarea privind implicațiile conceptelor abstracte în situații noi [5].

Procesele de învățare sunt mai eficiente atunci când pornesc de la experiențe, fapt ce duce la interrelaționarea teoriei cu practica, copiii fiind încurajați să își dezvolte propriile forțe și talente personale care pot fi transpuse în viața reală.

În concluzie, subliniem necesitatea realizării cooperării dintre diferite discipline, respectând legităților fiecăreia prin:

- Implicarea unui anumit grad de integrare (legătură) dintre diferite domenii de cunoaștere;
- Utilizarea unui limbaj comun pentru diferite discipline (terminologie, metode etc.);
- Solicitarea învățării integrate, când se pune accent nu pe conținutul învățării, ci pe anumite competențe;
- Transferul metodelor de predare/ învățare/ evaluare dintr-o disciplină într-alta;
- Debordarea limitelor unei discipline;
- Atingerea finalităților inter- și transdisciplinare raportate la profilul absolventului.

Bibliografie:

1. Boix Mansilla, V. (2005), Assessing student work at disciplinary crossroads. *Change: The Magazine of Higher Learning*. 37(1), 2005, pp. 14-21
2. Boix Mansilla, V., Jackson A. (2011), *Educating for Global Competence: Preparing Our Youth to Engage the World*. Council of Chief State School Officers' EdSteps Initiative & Asia Society Partnership for Global Learning. – New York: Editor Evan Omeroso.
3. Cucuș, C. (2015), Integrare și interdisciplinaritate în realizarea educației estetice. In: *Etic și estetic. Modelare personală prin artă*. In: Vol. 1: Modalități interpretative, contrast și controverse. / Coord. Marinela Rusu. Iași: Ars Longa.
4. Goldberg, M. (2006), *Integrating the Arts: An Approach to Teaching and Learning in Multicultural and Multilingual Settings*, 3rd Edition. London: Pearson.
5. Kolb, D.A. (2015), *Învățarea experiențială: experiența ca sursă de învățare și dezvoltare*. Pearson Education.
6. Leave, A., Richard, M. (2018), Promoting Spirituality Through Music in the Classroom. In: *Integrated Music Education. Challenges of Teaching and Teacher Training*. Ed. By Markus Cslovjecssek, Madeleine Zulauf. Bern.
7. Mello, R. (2004), When pedagogy meets practice: Combining arts integration and teacher education in the college classroom. *Arts and Learning Research*, 20(1), 2004, p. 135-163
8. Morari, M. (2023), Integration of the arts in steam learning projects. In: *Review of Artistic Education*, Iași, Nr. 25-26, 2023, pp. 262-278
9. Morari, M., Ursu, Z. (2022), *Modele de reconfigurare a procesului de învățare: Aria curriculară Arte: Ghid metodologic / Marina Morari, Zinaida Ursu; Institutul de Științe ale Educației, Sectorul Calitatea Educației, Chișinău.*

10. Wagner, B. J. (1998), *Educational drama and language arts: What research shows*. Portsmouth, NH: Heinemann.
11. Wolfe, P. (2001), *Brain matters: Translating research into classroom practice*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
12. Eisner, E. (2022) <https://ed.stanford.edu/news/elliott-eisner-champion-arts-education-dead-80>